№ 230 Դեկտեմբերի 10 (22) 1881 Դեկտեմբերի 10 (22) № 230

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Օտարքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
„ՄՇԱԿ“
ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐԸ
ԵԿՈՂ 1882 ԹՒԻՆ
(ՏԱՍՆ ԵՒ ՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն գիրքով և նոյն պրօգրամմայով:

ՊՐՕԳՐԱՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներքին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագիրներ, VII. Ֆելիետօն կամ Բանասիրական, VIII. Յայտարարութիւններ:

ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ, 10 րուբլ է, կէս տարվան 6 ր., իւրաքանչիւր ամսին 1 րուբլ: Հատով համարները 5 կոպէկ:

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Երևանից: Նամակ Վ. Ագուլիսից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ամերիկա: Ֆրանսիա: Նամակ Թիւրքիայից: — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Դաւիթ բէկ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 30-ին

Մի քանի խառն և միմեանց հետ կապ չունեցող տեղեկութիւններ, ահա բովանդակութիւնը իմ այսօրվան նամակի: Երէկ Պօղոս Պետրոս եկեղեցու նախկին երեցփոխանից պահանջում էին նորա վրա մնացած եկեղեցու փողերը: Երբեմն զալաք-Օհանէս, իսկ այժմ խան Ֆաղէիչը պատասխանում է, թէ փողերը տուել եմ անկրաջս տղին տոկոսով.—երաշխաւոր լինում էք նորա համար,—ոչ, վերջացաւ հաշիւը: Պարոն երեցփոխանը իզուր փողերը տոկոսով չէր տուել վարժապետ Շագումին, վասն զի այժմ 100-ին 5% տոկոս է տալիս: Մեր եկեղեցիների փողերի ճակատագիրն է ընկնել երեցփոխանի ձեռքը և դուրս չը գալ, այդպէս էլ կը լինի միշտ, քանի որ եկեղեցիների իրաւունքը յանձնված է լինում զանազան գայլաքների:

«Մշակի» մէջ կարդացի մի լուր Բաթումից, կովկասեան ուսումնական շրջանի հոգաբարձուի այնտեղի հայոց դպրոցին այցելելը, հայերի մասին իր արտայայտած կարծիքը, թէ հայերն են Կովկասի ամենաընդունակ ժողովուրդը և այլն: Այժմ լսիր, ընթերցող. Երևանի գիմնազիօնի բացման օրը պարոն դիրեկտոր Բ. իր ճառի մէջ սսում էր, թէ Թուրքերը ամենաընդունակ ժողովուրդն են. նա յափշտակված խօսում էր, թէ որքան ընդունակ և սրամիտ են Թուրք մանուկները:

Գրիգոր Նիկողոսեանի բայց մանաւանդ «Մշակի» առաջնորդող յօդուածները մեծ ախորժակով կարդում են այստեղ, իսկ մի կամ երկու մարդիկ, որոնք ատում են «Մշակը», հէնց ամենից շատ հետաքրքրվում են դրանք «Մշակի» ընթերցանութեամբ:—Չէ որ դուք չէք սիրում «Մշակը», բայց ինչու կարդում էք նրան, հարցրի մի օր մի կարճահասակ վարժապետից:—Այո, այդպէս է, ճիշտ էք նկատել, ես ինքս էլ զարմանում եմ. եթէ փոստից մի քանի լրագիրներ ստանում եմ, առաջին պարտականութիւնս է լինում կարդալ «Մշակը» և ապա միւսները:

Շուտով սպասվում է քաղաքային վարչութեան մէջ մի հետաքրքիր նիստ: Ձայնաւոր Վասիլ Եղիազարեանը լրացած է համարում քաղաքագլուխ պ. Ղորղանեանի պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը, մի քանիսը ասում են թէ ոչ, քաղաքագլուխը դեռ ևս չարունակելու է իր պաշտօնը, նա ոչ թէ համարվում է քաղաքագլուխ այն օրից երբ նա նախագահ էր քաղաքային վարչութեան համար պատրաստող յանձնաժողովի, այլ այն օրից երբ բացվեց քաղաքային ինքնավարութիւնը:

Մի քանի օր սրանից առաջ մի դէպք առիթ տուեց ինձ էջմիածին գնալու: Որքան զարմացայ, երբ գիւղը մտնելիս աչքիս ընկաւ մի հիանալի շէնք:—Ում է պատկանում այս, հարցնում եմ ինձ տանող սայլորդին—Ստեփան աղային: Ընթերցող, եթէ Ս. աղայի ով լինելը քեզ հետաքրքիր է, պատմեմ. դա վանքի վաղեմի սպասաւորն էր. ոչ շատ հեռու անցեալում ամուսնացել է: Ցրնծա, հայոց ազգ, Ստեփանիկներդ պալատներում են ապրում, ոսկու և արծաթի մէջ խրված, իսկ Ներսէսը, քո պաշտելի պատրիարգը, ո գիտէ մի անշուք սենեակում: Անցեալներում Թատրօնական խումբը մի ներկայացում տուեց յօգուտ «Ժուռնալ դ’Օրլեանի»: Փողը կարծեմ ուշացաւ խմբագրութեան հասնել, պատճառը շատերի վրա ծախած տոմսակնենի ապառիկներն է, որ դժուարութեամբ է ստացվում. մօդա է լրագիր կարդալ և փողը չը տալ, թատրօն գնալ նիսիա:

Երևանում փող տոկոսով տուող вексельное бюро Արտեմ Մինասեանցի հետ ընկերացաւ Անանիա Տէր-Մաթոսեանը քանի մի հազար ռուբլ դըրամագլուխ մէջ բերելով:

Ոչ մի ժամանակ Երևանի փոստատանը այդքան անկարգութիւն չը կար հայ լրագիրների վերաբերութեամբ, որքան այժմ. լրագիրը անխնամ մի անկիւնը գցած, ով ուզում է վերցնում է թէ «Մշակ» և թէ «Մեղու»: Այդ հանգամանքը ոչ սակաւ նպաստում է շատերի լրագիր չը ստանալուն, վասն զի արդէն ուրիշն ստանում է և ինքը ձրի կարդում:

***

ՆԱՄԱԿ Վ. ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ

Նոյեմբերի 24

Այսօր երրորդ օրն է, որ ձիւն է գալիս այստեղ, սուտ չի լինի եթէ ասեմ՝ կէս սաժէնից աւելի է նստել ձիւնը. փողոցներում անցնելու տեղ չը կայ. ծերերը ասում են, որ իրանց կեանքում հազիւ մէկ կամ երկու անգամ են այդպիսի թանձր ձիւն տեսել:

Մեր ուսումնարանի մէջ անհամաձայնութիւններ են տիրում ուսուցչաց և տեսչի մէջ (մի անգամ էլ տիկնոջ և վարդապետի մէջ), երբեմն-երբեմն փոքրիկ սկանդալներ են պատահում, իսկ վերջին անգամ քիչ էր մնացել գաւազանահարութեան հասնէր բանը.... ի՞նչ է անում հոգաբարձութիւնը, մի՞թէ չէ հասկանում, որ ուսումնարանի յառաջադիմութեան ամենագլխաւոր պայմաններից մէկն էլ այն է, որ ուսուցիչները սիրով լինեն միմեանց հետ և համաձայնութեամբ գործեն....

Կրօնի դասատուութիւնը մեր ուսումնարանում շատ անկանոն է.... կրօնուսոյցը երեխայոց այնքան դասեր է տալիս (4—5 թերթ ամեն դասին), որ խեղճերը բան ու գործ թողած՝ միայն զորանով են պարապում: Երեխայքը սոխված կրօնի դասը ծայրէ ծայր անգիր են անում և կրօնուսոյցը բաւական է մնում այդ թութակի բլբլոցից... Բայց այս բաւական չէ, որ յարգելի կրօնուսոյցը այսքան ահագին դասեր է տա-

---

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

ԺԶ.

Խանի սարայը բաժանված էր երկու գլխաւոր մասների. մէկի մէջ գետեղվում էր ընդարձակ կանանոցը, իսկ միւսի մէջ նրա դիւանատունը: Այս գիշեր դիւանատան մասը իր կատարեալ կազմակերպութեան մէջն էր. ֆէրրաշները, գրագիրները, բոլոր զինուորական և դիւանական պաշտօնակալները իրանց տեղումն էին: Մէկ սենեակ չը կար, որ լուսաւորված չը լինէր. բոլորի մէջ խռնված էին խանի ծառայողները, անհամբերութեամբ սպասում էին նրա հրամանին:

Խանը իր վէզիրի հետ առանձնացած էին մի մենկուսի սենեակում, խորհուրդ անէին: Գուցէ նրա կեանքում առաջին անգամն էր պատահում, որ գիշերվայ այդ ժամում կանանոցում չէր գտնվում: Սենեակը, որի մէջ առանձնացած էին նրանք, շատ փոքր էր, վարագոյրները իջեցրած էին և դռները փակած: Նախասենեակում սպասում էր խանի մահրիմ մանկլաւիկներից մէկը միայն:

Ամրոցի իշխանը ծալապատիկ նստած էր մի թանկագին գորգի վրա, իսկ նրա առջև աղերսաւոր կերպարանքով չոքած էր վէզիրը: Երկուսի մէջ տիրում էր խորին, չարագուշակ լռութիւն: Միայն լսելի էր լինում ղէյլանի մեղամաղձոտ կլկլոցը, որ ներդաշնակաբար ձայն էր արձակում խանի ամեն մի ծխելու հետ: Իսկ այս գիշեր նա մի առանձին ախորժակով էր ծխում «քօրօղլուի» թամբաքուն *), որ թմրեցնելու չափ արբեցուցիչ էր: Նրա դէմքի վրա նկարված էր կատաղի վրդովմունք, ճակատը կնճռոտ էր, կրակոտ բիբերը վայրենի կերպով շարժվում էին թաւ յօնքերի տակից:

—Ձեր ծառան դարձեալ թոյլ է տալիս իրան աղերսարկու լինել, խան, խօսեց վէզիրը խոնարհութեամբ.—ուրիշ ճար չը կայ, ամեն ընդդիմադրութիւն ապարդիւն կը լինէր և աւելի կը գրգռէր թշնամու կատաղութիւնը: Ես դարձեալ խորհուրդ եմ տալիս վաղ առաւօտեան անձնատուր լինել: Մենք խաղաղութեան նշան կը տանք, ես ինքս կը գնամ թշնամու բանակը և հաշտութեան դաշն կը կապեմ բէկի հետ:

—Ես երդվում եմ իմ պապերի գերեզմանով, եթէ դու միւսանգամ կը համարձակվես այսպիսի յիմարութիւններ խօսել, ես կը հրամայեմ շան նման քեզ սատակեն, գուաց բռնակալը գազանի մռնչիւնով:

Սպառնալիքը չը շփոթեցրեց վէզիրին, նա բաւական սառնասրտութեամբ պատասխանեց:

—Ինձ համար մի և նոյն է, առանց այդ էլ բէկի զինուորները ինձ կը սատակեն, աւելի լաւ է որ շուտ կատարվի և իմ տիրոջ ձեռքով:

Վերջին խօսքը փոքր ինչ մեղմացրեց խանի կատաղութիւնը վէզիրի վերաբերութեամբ: Նա խրոխտալով պատասխանեց.

—Դու խելքդ կորցրել ես, վէզիր, Ասլամազ-կուլի-խանը չէ կարող անձնատուր լինել մի պիղծ գաւուրի, որը իր աւազակային խմբով յանդգնել է պաշարել իմ բերդը: Էգուց, մեծ մարգարէի օգնութեամբ, ես նրա արիւնը իմ շներին լափել կը տամ:

—Եթէ, Աստուած տայ, իմ տիրոջ ասածը կատարվի, ձեր շները մի գեղեցիկ նախաճաշիկ կունենան, բայց ես չեմ կարծում, որ նրանք այդքան բախտ ունենան, պատասխանեց վէզիրը հեգնութեամբ:

Խանը դարձեալ կատաղեցաւ և ձեռքը տարաւ դէպի իր սրի երախակալը, ասելով.

—Դու ինձ վրա ծիծաղում ես անզգամ.... Վէզիրը չը թողեց նրան խօսքը աւարտել, խոյն պատասխանեց.

—Ծերունի վէզիրը երբէք իրան թոյլ չի տայ ծիծաղել իր գլխի պսակի վրա, որին միշտ յարգել է: Նա հաւատարմութեամբ ծառայել է ձեր հանգուցեալ հօրը (թող նրա հոգին յաւիտենական լուսի մէջ լինի): Նա իր հօգատար ձեռքերի վրա է մեծացրել ձեզ: Նա այդ տան աղ ու հացը կերել է, երբէք չի դաւաճանի իր տէրերին:

—Բայց խորհուրդ կը տայ խոնարհվել մի անհաւատի առջև, կտրեց խանը նրա խօսքը:

—Ոչ, խորհուրդ կը տայ խոնարհվել Աստուծոյ կամքի առջև, պատասխանեց վէզիրը:

Խանը լռեց և մտախոհութեամբ սկսեց զօր տալ ղէյլանին, որով, կարծես, աշխատում էր արթնացնել իր թմրած ուղեղը: Բայց վէզիրը, բաւական ծանօթ լինելով բռնակալների բնաւորութեանը, գիտէր, որ նրանք որքան խիստ են, աւելի այնքան թոյլ են: Երբ բարկանում են, պէտք է շողոքորթել. երբ յամառում են, պէտք է վախեցնել. երբ թուլանում են, պէտք է անմիջապէս բռնանալ նրանց մտածութիւնների վրա:

—Մեր գլխաւոր ուժերը թշնամին ոչնչացրեց, խան, մենք այժմ դէմ դնելու կարողութիւն չունենք:

—Բայց դու մոռանում ես մի բան, վէզիր,—մեր բերդի ամրութիւնը: Նա այնքան անմատչելի է, որ կը դիմանայ, մինչև Ֆաթալի-խանից մեզ օգնութիւն կը հասնի:

—Ֆաթալի-խանից օգնութիւն մի սպասէք, խան, մեր ուղարկած թղթատարին գտել են ճանապարհի վրա սպանված:

Խանը գունաթափվեցաւ:

—Քեզ ով ասաց, հարցրեց նա վրդովվելով:

—Նրանք, որ դիակը տեսել էին դէպի Բարգիւշատ տանող ճանապարհի վրա, Ջանիսար գետի ափի մօտ, պատասխանեց վէզիրը հանդարտութեամբ, և աւելացրեց.—Եթէ մեր նամակը հասած ևս լինէր Ֆաթալի-խանի ձեռքը, դարձեալ նա մեզ օգնել չէր կարող, որովհետև նա այժմ իր կաշուսն է վախենում, ամրացնում է իր բերդը Գաւդաղըղ ասանի մօտ: Բէկի յաջողութիւնները ամենի վրա սարսափ է գցել:

Խանը մի փոքր մտածելուց յետոյ ասաց.

—Մեզ օգնութեան կը հասնի Լեհվազի խանը՝ Սէֆի-կուլին. մենք նրա մօտ ես դեսպան ենք ուղարկել:

—Սէֆի-կուլին այժմ թողել է Լեհվազը և փախել է Ալանդեայի լեռների վրա: Կալերցի Պապ զօրապետը, որը Դաւիթ-բէկի քաջերից մէկն է, չարաչար կերպով հալածում է Սէֆի-կուլիին:

—Մեզ օգնութեան կը հասնի Աստուած, հասկանում ես, Մուհամմէդի և Ալիի Աստուածը, նա որ մի բուռն մուսուլմաններով տարածեց իսլամի տիրապետութիւնը ամբողջ աշխարհի վրա:

---

*) «Քօրօղլուի» կոչված թամբաքուն ծխում են հին Փայտակարանի կողմերի թափառական ցեղերը, որը սաստիկ թունդ է:

լիս և բթացնում երեխայոց, նա չէ էլ բարեհաճում դասագրքի մութ և անհասկանալի խօսքերը ու բառերը բացատրել և պարզաբանել։ Թուաբանութեան ուսուցիչն էլ ստիպում է խեղճ երեխայոց Եւտուշևսկի դասագրքից խնդիրը բառ առ բառ արտագրել տետրակի վրա և յետոյ տակը խնդիրը լուծել.... Երևի, սա էլ նոր մեթոդա է.... Չեմ կարծում, որ թուաբանութեան պ. ուսուցիչը յանձն առած լինի թուաբանութեան դասերի հետ գեղագրութեան և վայելչագրութեան դասերն էլ աւանդել։ Ձեռագործութիւնը ևս մեր ուսումնարանում դանդաղ է առաջ գնում և այդ աւելի հոգաբարձութեան մեղն է, քան թէ վարժուհու, որովհետև վարժուհին տասը ձեռք պէտք է ունենայ, որ 90 աշակերտուհու հետ պարապէ, այն էլ օրական երկու ժամ։ Մինչև խեղճը մէկի կարը սկսէ և միւսի վատ գործածը քանդէ, օրը մթնում է, զանգը տալիս են և դասը վերջանում է։ Ձեռագործութեան վարժուհին չաբաթներով պարապ է թողնում երեխայոց, որովհետև չէ կարողանում հասցնել։ Ի՞նչու հոգաբարձութիւնը չէ հոգում այս մասին, միթէ նա չէ տեսնում այդ անկարգութիւնը, չէ լսում ծընողաց իրաւացի տրտունջը....

Զ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վիէննայի թատրոնի հրդեհը, որտեղ սպանւել են 900 մարդ, այն աստիճան սարսափելի երևոյթ է որ մարդը ակամայ մտածում է թէ որքան զգոյշ պէտք է լինել այդ տեսակ մեծ ժողովարաններում, ինչպէս թատրոնները և ցիրկերը։ Լրագիրները հաղորդում են, որ Վիէննայի թատրոնի բոլոր դռները դէպի ներս էին բացվում և ոչ դէպի դուրս, այնպէս որ վտանգի ժամանակ ժողովուրդը անկարող էր փրկվել։ Մանաւանդ վտանգաւոր են այնպիսի շինութիւնները, ինչպէս ցիրկերը, որտեղ, ինչպէս օրինակ մեր Թիֆլիսի ցիրկում, ընդամենը մի դուռ կայ։ Դրա վրա մեր տեղային վարչութիւնը պէտք է ուշադրութիւն դարձնէր։ Երբ որ այդ տեսակ շինութեան մէջ վտանգ է յայտնվում, կամ միայն լուր է տարածվում թէ կրակ կայ, ժողովուրդը ելք չունենալով ցիրկից կամ թատրոնից, գազանաբար սկըսում է մին միւսին կոտորել։ Այդ տեսակ դիպուածներում ամենակրթված մարդը յայտնվում է որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մի գազան։ Մանաւանդ ցիրկը, որ փայտից է շինված և որտեղ հաւաքվում է հազար, երկու հազար հոգի, պէտք է ոչ թէ մէկ, այլ հինգ վեց լայն դռներ ունենար։

—

Ստացանք Կ. Պօլսից պ. Կարապետ Կիւլպէնկեանից 20 րուբլ պ. Քիւրքճեանին հասցնելու նրա Անիի աւերակների ժողովածուի համար։ Փողը կը հասցնենք հասցէի հետ միասին, որպէս զի ժողովածուն ուղարկվի ուր հարկն է։

—

Երէկ ուղարկեցինք Թիֆլիսի առևտրական բանկի միջոցով 400 րուբլ «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագրին։ Ուրեմն մեզ մօտ եղած 908 րուբլ 15 կոպ. գումարից մնում է այժմ 508 րուբլ 15 կոպէկ։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել հետևեալը։ «Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը ծանուցանում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ ովքեր ուր ստորագրվել են ընկերութեան անդամ և դրամը վճարել են, այն տեղերից կարող են ստանալ կանօնաւոր անդորրագիր, իսկ որոնք նոյեմբերի 15-ին ընդհանուր ժողովի նստի ժամանակ ստորագրվել են պ. Գէորգ Հէջուբեանցի մօտ, նրանք կարող են անդորրագիր ստանալ պ. Ե. Ծատուրեանցի խանութում։ Խորհուրդը խնդրում է նոյնպէս, որ անդամները բարեհաճեն շուտով ստանալ անդորրագիրները, որպէս զի կարող լինեն նրանց ցոյց տալ ընդհանուր ժողովը մտնելու ժամանակ, որ տեղի կունենայ մի քանի օրից յետոյ։ Իսկ այսուհետև անդամակցութեան ստորագրութիւնը, անդորրագիրների հատուցմամբ, ընդունվում է 1. խորհրդի անդամների մօտ, այն է պ. պ. Անանովի, գեներալ Դ. Տէր-Ասատուրովի, Յ. Չիթախովի, Ա. Մանթաշեվի, Ն. Խօսրովեվի, Ա. Մէլիք-Ազարեանցի, Ն. Աթարբէգովի, Բ. Նաւասարդեանի և Գ. Սունդուկեանցի մօտ, 2. Կենտրոնական գրավաճառանոցում, 3. Կովկասեան գրավաճառանոցում, 4. Ե. Ծատուրեանցի խանութում, 5. Առևտրական բանկում և 6. փոխադարձ կրէդիտի վարչութիւնում։ Այս օրերս կը սկսվեն հրատարակվել ընկերութեան անդամների անունները։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ

—

Դեկտեմբերի 6-ին ամերիկական կօնգրեսի մէջ կարդացվեցաւ Միացեալ Նահանգների Նախագահ Արտերի հրովարտակը, որի առաջին խօսքերը երկրին պատահած դժբաղդութեան են վերաբերում։ Եթէ այդ ՀԸ լինէր, գործերի դրութիւնը կատարելապէս բաւականացուցիչ կը լինէր։ Ժողովրդական բարօրութիւնը արագ զարգանում է։ Միացեալ Նահանգների յարաբերութիւնները օտար պետութիւնների հետ շատ լաւ են։ Գարֆիլդի յիշատակը յաւիտեան կը մնայ ամերիկացիների սրտերի մէջ և այդ ծանր կորուստի պատճառով միւս ժողովրդների ստացած համակրութեան ապացոյցները գրաւական կը լինեն միջազգային հաստատ բարեկամութեան և մարդկութեան միաբանութեան համար։ Երբեք Միացեալ Նահանգների և Անգլիայի բարեկամական յարաբերութիւնները այդքան պարզ չեն երևացել, ինչպէս այդ դէպքում։ Եօրկտօունի մէջ անգլիական դրօշակին արած պատիւը շնորհակալութեան արգասիք էր Անգլիայի արտայայտած զգացմունքների համար։ Եօրկտօունի տօնին Ֆրանսիայի հաւատարմատարների ներկայութիւնը ամրացրեց Ամերիկայի բարեկամութիւնը այդ երկրի հետ։ Թէպէտ Փարիզի դրամական կօնֆերենցիան ցանկալի հետևանքներ չունեցաւ, բայց այնու ամենայնիւ նա շատ օգտաւէտ էր, որովհետև այդ առարկայի մասին մտքերի փոփոխութիւն կայացաւ։ Կօնֆերենցիան եկող տարի նորից կը սկսվի։ Փարիզի էլէկտրական հանդէսի ժամանակ ամերիկացիք աջողութիւն ունեցան։ Գերմանիայից լսվող գանգատները այն անձանց կողմից, որոնք ընդունել են ամերիկական հպատակութիւն, իրականապէս վերջացան այն ժամանակից, երբ գերմանական կառավարութիւնը համաձայնեց Միացեալ Նահանգների կառավարութեան հայեացքների հետ։ Ցանկալի է վերահաստատել բարեկամական յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ, ապահովելով այդ երկիրը այցելող ամերիկական խաղաղ ճանապարհորդների պաշտպանութիւնը, մանաւանդ հրէաների վիճակը, որոնց հետ վարմունքը առիթ տուեց Միացեալ Նահանգների կառավարութեանը մի քանի բողոքներ ներկայացնել։ Րումինիայի և Սերբիայի հետ դաշնագիրներ են կապված։ Կառավարութիւնը սրտանց ցանկանում է, որ դադարի պատերազմը Չիլի, Բօլիվիայի և Պերուի մէջ, որովհետև այդ պատերազմը վնասակար է Միացեալ Նահանգների շահերի համար և կորստաբեր խաղաղ և ազատ քաղաքակրթութեան համար։ Կառավարութիւնը, ի նկատի ունենալով, որ դիպլօմատիական յարաբերութիւնները մինիստր-տեղապահների միջնորդութեամբ վերջը անբաւականութիւններ են ծագեցնում, յիշեալ իւրաքանչիւր հանրապետութեանը առանձին հաւատարմատար ուղարկեց այնպիսի հրահանգներով, որոնք յոյս են տալիս խաղաղութեան վերականգնելու համար։ Նախագահը պնդում է, որ զօրքերի թիւը աւելացնվի 30,000 զինուորներով և վերանորոգվի նաւատորմը, որ անհրաժեշտ է Միացեալ Նահանգների շահերի, առևտրի և ժողովրդական պատուի պաշտպանութեան համար։ Նախագահը խորհուրդ է տալիս տեղացիների հետ յարաբերութիւններ ունենալու ժամանակ հետևել քաղաքակրթութեան սկզբունքներին։ Նախագահը իր հրովարտակը վերջացնում է հետևեալ խօսքերով. „Շատ լաւ հասկանալով այն պատասխանատուութիւնը, որ անսպասելի կերպով ինձ վրա դրվեցաւ, ես մշտապէս կաշխատեմ օգնել ձեզ այնպիսի միջոցներ գործադրել և այնպիսի կարգադրութիւններ անել, որոնց նպատակն է մեր հայրենիքի փառքը և մեր ժողովրդի օգուտը և բարօրութիւնը։“

Գիտօի դատաստանական գործի մասին դատարանի նիստերից մէկի ժամանակ յանցաւորին հարցրին. „դուք մտաւորապէս առո՞ղջ էք։“—Ես էկսպերտ չեմ, պատասխանեց Գիտօ, թող այդ հարցը էկսպերտները վճռեն։ Դատարանը կամենում էր անպատճառ Գիտօի կարծիքը իմանալ այդ հարցի մասին, բայց Գիտօ բարկացաւ և ոչինչ չը պատասխանեց։ Գիտօին հարցրին, արդեօք ճշմարիտ է, որ յուլիսի 1-ին գիշերով նա պահում էր Գարֆիլդի ճանապարհը։ Յանցաւորը նկարագրեց, թէ ինքը ինչ էր անում մինչև այն րօպէն, երբ հանգուցեալ Նախագահը և մինիստր Բլեն դուրս եկան վերջինի տանից։ „Նրանք գնում էին ձեռք ձեռքի տուած, միմեանց կպած, ինչպէս երկու ընկերուհի աշակերտուհիներ։ Շատ լաւ էր նրանց վրա նայել։ Այդ հանգամանքը աւելի էլ հաստատեց իմ համոզմունքը, որ Գարֆիլդ անձնատուր է եղել Բլենին։“ Այնուհետև հարցրին էկսպերտներին։ Նրանցից մէկը Գիտօին խելագար

—Աստուծոյ օգնութեամբ ապաւինել մենք պարտաւոր ենք, բայց պէտք է մտածել, որ մեր թշնամիներն էլ Աստուած ունեն։

—Նրանց առաջնորդում է սատանան, իսկ ճշմարիտ Աստուածը երեսը դարձնում է անհաւատներից։

—Երբեմն սատանան աւելի գործ է կատարում, ինչպէս այսօր։ Մեր առաջապահ զօրքերը բոլորը ջարդվեցան։

—Դրանով Աստուած կամեցաւ մի փոքրիկ խրատ տալ մեզ։

—Ի՞նչու չէք ասում՝ մի մեծ խրատ։

Տհաճութեան մռայլը դարձեալ անցաւ խանի սարսափելի դէմքի վրա և նա զայրացած կերպով պատասխանեց.

—Վէզիր, դու միշտ սովորութիւն ունէիր խրախուսել, սիրտ տալ ինձ, իսկ այսօր ի՞նչ է պատահել քեզ հետ. քո բոլոր խօսքերը յուսահատական են։

—Այսօր ես ցանկութիւն չունեմ ձեզ շողոքորթելու. եթէ խօսում եմ ճշմարտութիւնը, այդ առաջ է գալիս իմ դէպի ձեզ ունեցած հաւատարմութիւնից։

—Այդ հաւատարմութիւն չէ, վէզիր, դու ցանկանում ես անպատուութեամբ արատաւորել իմ սուրը, ասաց նա բաւական զգացված կերպով։— Լսիր իմ վերջին խօսքը. առանց Աստուծոյ կամքի ոչինչ չէ կատարվում. եթէ հասել է իմ իշխանութեան վախճանը, կը լինի այն, ինչ որ վճռել է Նախասահմանութիւնը։ Իսկ եթէ դեռ ես Ամենակալի աջը պիտի հովանաւորէ իմ իշխանութեանը, այն ժամանակ, եթէ երկնքի աստղերի թւով զօրքեր ևս գալու լինեն մեզ վրա, դարձեալ մեր գըլխից մի մազ անգամ չի պակսի։ Մենք պիտի ընդդիմանանք մինչև վերջին շունչը, կամ կպաշտենք մեր բերդը, կամ նա մեր գերեզմանը կը դառնայ...

—Վերջինը աւելի հաւանական է...

—Թո՛ղ այդպէս լինի։

Երկուսի մէջ ևս տիրեց մի խորհրդաւոր լռութիւն։ Դա վտանգաւոր հիւանդի և բժշկի մէջ տիրող լռութեան նմանութիւնն ունէր, երբ վերջինը սկսում է մտածել, թէ ինչ դարման պէտք էր տանել նրա ցաւերին։

—Դուք յայտնեցիք ձեր վերջին խօսքը, խան, ասաց վէզիրը ծանր կերպով,— բայց խիղճս հանգստացնելու համար, թոյլ տուեցէք ինձ ևս յայտնել իմ վերջին խօսքը։

Խանը ոչինչ չը պատասխանեց։ Վէզիրը շարունակեց.

—Ամբողջ Ղափանը ապստամբված է մեր դէմ։ Մենք կենում ենք շրջապատող կրակի և սրերի մէջ։ Հալիձորցի ծերունի Մէլիք-Փարսադանը, որ երկաթի սիրտ ունի, իսկ գայլի խիղճ, իր փեսայ տէր Աւետիքի հետ առաջնորդում են տեղային ապստամբներին։ Ամբողջ Գենուազը ապստամբված է. Կըղաստանցի Ստեփաննոս իշխանը, որ սատանայի խելք ունի և Րուստէմի քաջութիւն, Կալերցի Գապ զօրավարի հետ առաջնորդում են տեղային ապստամբներին։ Ամբողջ Զանգուրը ապստամբված է. Խորձորցի Թորոս իշխանը, որ փղի ուժ ունի և առիւծի սիրտ, իր ազգակից Մէլիք Նուբարի հետ առաջնորդում են տեղային ապըստամբներին։ Ամբողջ Սիսիանը ապստամբված է. Բայինդուրլեցի Բայինդուր իշխանը,— այդ սարսափելի հսկան, որ իզուր չը ստացաւ մեր Շահից «բաթման-դլիճ» անունը,— Ուժանիս գիւղացի վիթխարի տէր Կասպարի հետ, որ կոչվում է «աւշար երէց», առաջնորդում են տեղային ապստամբներին։ Դեռ չէ շարժվել միայն Բարգիւշատը, որովհետև Երիցվանից աւանի Մէլիք-Ֆրանգիւլը տակաւին պահպանում է իր բարեկամութիւնը Ֆաթալի-խանի հետ, և դեռ չէ անցել ապստամբների կողմը։

—Ես չեմ կամենում երկար խօսել մասնաւոր խումբերի մասին, որոնք զանազան կողմերում, այս և այն զօրավարի առաջնորդութեամբ ասպատակում են երկիրը։ Օրինակ, Բաղաբերդի Ադամ զօրավարը սարսափ մէջ է գցել իր բերդից սկըսած մինչև Սևանայ լիճը։ Գիւլ-բերդի Ղազար զօրավարի արշաւանքները տարածվում են մինչև Կուր և Երասխ գետերի խառնվելու տեղը։ Շիրվանաձորի Սարգիս զօրավարը տակնուվրա է անում ամբողջ Ագաջրանի վիճակը։ Ջուղայեցի Մաղայ-մէլիքի երկու որդիները՝ Աշոտ և Սմբատ բոլորովին կտրել են Գարսկաստանից դէպի Նախիջևան և Երևան տանող ճանապարհը, ասպատակում են Երնջակի կողմերի թիւրքաց գիւղերը։ Մեղրեցի մէլիք-Կոստանդինը մինչև անգամ համարձակվում է անցնել Երասխը և աւերել Քիւրդաշտի ամրութիւնները։ Տաթևացի Կիջի իշխանին՝ Այտի, Եսայի, տիրացու Սիմէօն տանուտէրների հետ՝ ամայի են դարձնում Մուղանը և վերին Սիսիանը։ Շնհէրի Մինաս և Ստեփան տանուտէրները հանգստութիւն չեն տալիս Ջանֆէզորի ամբողջ վիճակին։

—Հիմայ կասեմ, թէ ի՞նչ են անում այդ բարբարոսները, առաջ տարաւ ծերունի վէզիրը.— կոտորում են անողորմ կերպով, առանց խտրութիւն դնելու սեռի և հասակի։ Կնիկների փորերը պատռում են, և տղաներին դուրս հանելով, ցցում են իրանց նիզակների ծայրին։ Ծերունու ալիքը ներկում են իր արիւնով։ Գենուազի գաւառում ոչընչացրել են՝ Վահրաւարայ, Բաղաքար, Գոմերանց, Թօս, Թաղամէր, Աքիս (Ապկէս), Ջուար, Լիճք թիւրքաբնակ գիւղերը։ Լեհվազի ձորի բոլոր թիւրք բնակիչները ոչնչացրած են. մի փոքրիկ մասը միայն փախել է դէպի Օրդուար։ Ղափանի գաւառում բնաջինջ են արել Կաց և Քիս գիւղերը։ Բարգիւշատի գաւառում բնաջինջ են արել Ջափնիսը։ Սիսիանի կողմերում բնաջինջ են արել Քուրթլար աւանը և Աջբէջը։ Իսկ այդ բոլորը դեռ գործի սկիզբն է։

—Ամեն տեղ, ինչոր գտնում են, յափշտակում են։ Ջանդուրի Խուստուփ կոչված լեռների վրայից Թորոս իշխանը թալանել է տարել Ֆաթալի-խանի 2000 ոչխարները, սպանել են նրա 12 հովիւներին։ Մխիթար սպարապետը և տէր Աւետիքը, Ղազան-Գօլու կոչված լեռների վրա, կոտորել են թուրքմէնների մի քանի խաշնարած ցեղեր, թալանել են նրանցից 6300 ոչխար և 430 այլ անասուններ։ Կապբէլու լեռների վրա նրանք զարկեցին թուրքմէնների մի այլ ցեղ և թալանեցին 900 անասուններ։ Ալանգազի լեռների վրայից թալանել են Կաց աւանի Միրզայ-Սալիլ իշխանի գեղեցիկ նժոյգների երամակը։

Բացի խոշոր, պատերազմող գունդերից, բէկի մանր, աւազակային խումբերը, ցրված զանազան տեղերում, սարսափելի յափշտակութիւններ են գործում։ Կրճաւանի անտառներում բոյն է դրել վաղարշապատեցի Յարութիւն տանուտէրը իր խումբով։ Ուրոնայ անտառներում բոյն են դրել

յայտնեց, միւսն ասաց, որ, մի քանի տարի ճանաչելով Գիտօին, նրան միշտ համարել է առողջ դատողութենից զուրկ մարդ, բայց չէ կարող պնդել, որ նա կատարելապէս խելագար է։ Սկօվել յայտնեց, որ իր խընդիրքի համեմատ վկայ է կանչված այժմեան Նախագահ Արտեր։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Պատգամաւորների ժողովի մէջ երկու նոր մինիստրութիւնների համար կրեդիտի հարցը քննելու ժամանակ կարդացվեցաւ պարլամենտական մասնաժողովի զեկուցումը, որ պախարակում էր նոր հիմնարկութիւնների որոշումը առանց պարլամենտի գիտութեան։ Գամբետտա այդ առիթով մի փոքր ճառ արտասանեց։ „Ֆեդերալիստները ցանկանում են սահմանափակել կենտրոնական իշխանութեան իրաւունքները և Ֆրանսիան մանր մասերի բաժանել։ Բայց ես և իմ կուսակցութիւնը միշտ հակառակ կը լինենք այդպիսի գաղափարների։ Ով որ չէ ցանկանում, որ այժմեան մինիստրութիւնը հաստատվի, թող բացարձակ գործէ։ Չէ կարելի չը ցաւել զեկուցանողի մութ մտքերի պատճառով։ Պատգամաւորների ժողովը կարող է քննադատել նոր հիմնարկութիւնները, բայց չէ կարող փոքրացնել հանրապետութեան նախագահի իրաւունքները։ Ճշմարիտ է զեկուցանողը խօսում է ապագայի մասին, բայց նա խորամանկութիւն է անում։ Պատգամաւորների ժողովը պէտք է ուղղակի յայտնէ, արդեօք համաձայն է թէ ոչ կրեդիտ որոշել նոր մինիստրութիւնների համար"։ Մասնաժողովի Նախագահ և զեկուցանող Րիբօ այնպիսի աջողութեամբ պատասխանեց առաջին մինիստրին, որ արժանացաւ պատգամաւորների ամբողջ ժողովի ծափահարութիւններին։ Այդ հանգամանքը բարկացրեց Գամբետտային։ „Մասնաժողովը, ասաց Րիբօ, նոր մինիստրութիւնների մասին հրամանին միմիայն քաղաքական նշանակութիւն տուեց և չի մերժի հարկաւոր կրեդիտը, թէպէտ նրանց միապետական շքեղութիւն է համարում։ Այդ մինիստրութիւնների մասին դատելու համար, մասնաժողովը կը սպասի նրանց գործքերի հետեւանքներին։ Մասնաժողովը միայն հարցնում է, արդեօք կարելի՞ է երկու մինիստրութիւններ հիմնել միմիայն կառավարութեան հրամանով։ Ուրիշ ոչ մի երկրում այդ թոյլ տուած չէ։ Գերմանիայի մէջ իշխան Բիսմարկ փորձեց նոր մինիստրութիւն հիմնել ֆինանսական օրէնքի օգնութեամբ, բայց ազատամիտները անխնայ քննադատեցին այդ օրէնքը։ Մի և նոյնը կատարվեցաւ Իտալիայի մէջ։ Անհրաժեշտ է պատգամաւորների ժողովի և կառավարութեան ուշադրութիւնը դարձնել այս նշանաւոր հարցի վրա։ Բայց եթէ ժողովը ուրիշ կերպ չը կարողանար բողոքել, եթէ ոչ մինիստրութեանը իշխանութենից զրկելով, նրա ազատութիւնը չափազանց սահմանափակված կը լինէր"։ Գամբետտա պատասխանեց. „Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունէր նոր մինիստրութիւններ նշանակել, ինչպէս պատգամաւորների ժողովն էլ իրաւունք ունի կրեդիտ չը բանալ։ Կառավարութիւնը պատրաստ է հպատակվել պատգամաւորների ժողովի կամքին, միայն թէ նա ուղղակի յայտնվի։ Կառավարութիւնը կարող է համապատասխան օրինագիծ առաջարկել և մինիստրութիւնները ուրիշ ժամանակ հիմնել։ Մի՞թէ մասնաժողովը չէ կարող յետ առնել իր յայտնած կարծիքը։ „Մասնաժողովը, պատասխանեց Րիբօ, ոչինչ չունի յետ առնելու, որովհետեւ նա ոչինչ չէ առաջարկել։ Այստեղ միայն քաղաքավարի կերպով մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում պատգամաւորների ժողովի և կառավարութեան մէջ։" Հարցը քուէարկելուց յետոյ կրեդիտը հաստատվեցաւ 380 ձայների մեծամասնութեամբ 103-ի դէմ։"

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 23 Նոյեմբերի

Պատրիարքական տագնապը կը շարունակի։ Շաբաթ մ'է որ պատրիարքը հրաժարական խըրկած է և Ազգ. Ժողովը տակաւին չը գումարուեցաւ որոշում տալու համար։ Զարմանալի պիտի թուի այս, եթէ չը գիտնաք թէ որչափ կնճռոտ է այս հրաժարականի հարցը, և թէ Ազգ. Ժողովը որչափ բաժանեալ է իր մէջ այս խնդրոյն մասին, այնքան բաժանեալ, որ երբ Ժողովի՝ անհնար պիտի ըլլայ իրեն անմիջական որոշում տալ. անոր համար երեսփոխանք աւելի լաւ սեպեցին որ նախ մէջերնին զանազան հարցերու նկատմամբ համաձայնութիւն մը գոյացնեն և ապա Ժողովվին, որպէս զի որոշում տալն ալ դիւրին ըլլայ։—Որոշելու դժուար կէտը սա է, արդեօք և պէտք է սպասել որ կառավարութիւնը նախ իր պատասխանը տայ հրաժարականի մասին և վերջը Ազգ. Ժողովը իր որոշումը հաղորդէ հրաժարականի մասին։—Այս վերջի կարծեաց պաշտպաններն կըսեն թէ ազգն է որ նախ կընտրէ պատրիարքը և ապա կառավարութիւնը կը վաւերացնէ այդ ընտրութիւնը. ուրեմն նախ ազգին անկ է հրաժարականն ալ ընդունել կամ մերժել։ Մանաւանդ որ Բ. Դուռն ալ անշուշտ որոշում մը տալու համար պիտի ուզէ մեր Ազգ. Ժողովոյ կարծիքն գիտնալ։ Իսկ հակառակ համոզում ունեցողները կըսեն. Եթէ պատրիարքը իր հրաժարականը միայն ազգին խրկած ըլլար, խնդիրը շատ պարզ կըլլար, բայց քանի որ մի և նոյն ժամանակ կառավարութեան ալ խրկած է, խընդիրը ուրիշ կերպ կըլլայ։ Եթէ Ազգ. Ժողովը մերժէ հրաժարականը, բայց կառավարութիւնը ընդունի, այն ատեն ինչ պիտի ընենք. տեղի պիտի տանք. եթէ տեղի տանք, ազգին ազդեցութիւնը շատ պակսած կըլլայ Դրան մօտ. պնդենք պիտի, կառավարութեան հետ վէճ պիտի ծագի և հետեւութիւնը ամեն կերպով վնասակար պիտի ըլլայ ազգին։ Իսկ եթէ յանկարծ հակառակ պարագան պատահի, Ազգ. Ժողովը Ներսէս սրբազանի հրաժարիլը օգտակար դատէ, և Բ. Դուռը այդ հրաժարականը մերժէ, այն ատեն ազգը ինքնին պատիկ մնացած պիտի ըլլայ, և Ներսէս սրբազան ալ ամենին չը պիտի ուզէ պատրիարք ըլլալ։ Հետեւաբար կըսեն, քանի որ այս խնդիրը կառավարութեան որոշմանց հետ սերտ յարաբերութիւն ունի, հարկ անհրաժեշտ է նախ կառավարութեան կարծիքը գիտնալը։—Մինչև այս առաւօտ այնպէս կը կարծուի որ արդարութեան գործոց նախարար Ճէվտէթ բաշան պաշտօնապէս չէ ներկայացուցած Նախարարաց ժողովին պատրիարքի պատճառաբանեալ հրաժարականը։

Ազգ. ժողովոյ դիւանները շաբաթ օրէ գումարեցան կարծիք մը գոյացնելու համար. կարծիքը գոյացուցեր են և մեր ստացած տեղեկութիւնը սա է։—Ազգ. ժողովը հինգշաբթի կամ ուրբաթի օրը գումարի. ժողովը որոշէ պատգամաւորութիւն մը ընտրել որ Բ. Դրան ներկայանայ և յայտարարէ թէ հայ ազգը գոհ է Ներսէս պատրիարքէն և հայ ազգը համոզուած է նախ՝ որ պատրիարքը երբէք օսմանեան տէրութեան շահուց հակառակ չէ գործած, վասն զի հայ ազգը իր և օսմանեան տէրութեան շահերն իրարմէ տարբեր չը դիտեր, ուստի ժողովը կառավարութենէն կը խնդրէ որ պատրիարքի հրաժարականը մերժէ, և հաճի վերջ տալ այն գանգատանաց, զոր պատրիարքը կը ներկայացնէ։—

Ամենէն աւելի հաւանական է որ այս որոշումը ընդունելի ըլլայ ժողովէն. թէպէտ մաս մը կայ, որ պատրիարքի հրաժարականը ինչ որ ալ ըլլայ ընդունել և տեղապահ մը կարգել, կանոնաւոր պատասխանատու վարչութիւն մը ընտրել և ասով ազգը իր գործերը իր ձեռքովը տեսած կըլլայ, մինչև որ Բ. Դրան հետ յարաբերութիւնք լաւանան։ Այս առաջարկութիւնն ալ բաւական համամիտներ ունի։

Հրաժարականի խնդրոյն վրայ մեր թերթերը կարեւոր յօդուածներ չունեն. սովորական եղած քանի մը բացատրութիւնք կը գործածուին։—Լէվանթ, Սթամպուլ, Ֆար քիչ կը գրեն, բայց բարձր տեսակէտներով։—Թիւրք թերթերը կը յայտարարեն թէ պատրիարքները դեսպանաց հետ ոև է յարաբերութիւն պէտք չէ ունենան, որով կուզեն հասկցնել թէ Ներսէս պատրիարք մեղապարտ է այսպէս ընելուն և թէ ապագային մէջ ով ալ ըլլայ պատրիարք, այլ ևս դեսպանաց հետ յարաբերութիւն հաստատելէ զգուշանալու են։

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի։ Լրագիրները դեկտեմբերի 8-ից հաղորդում են. Պետական խորհրդին ներկայացվեցաւ ֆինանսների մինիստրի առաջարկութիւնը. մի բանկ հիմնել, որպէս զի միջին չափից պակաս բաժին ստացող գիւղացիները հողեր գնելու ժամանակ կրեդիտ ունենան։ Շուտով ընտանեկան (?) բոլոր գործերը, որոնք վճռվում էին վարչական ձեւով, պետական պօլիցիայի բաժնի մէջ, կը յանձնվեն խնդիրքների մասնաժողովին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 75 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 62 կ., երկրորդ 216 ր. 75 կ, արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 12 կ., երկրորդ 90 ր. 25 կ., երրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 7 ր. 82 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,31 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 216 մարկ, Փարիզի վրա 266 ֆրանկ 75 սանտիմ։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

զանձակեցի Եղիազար աղան և Թաթէոս բէկը իրանց խումբերով։ Երասխ գետի ափերի վրա և Զաբրայիլի անտառներում թափառում են Զաքարիայ իշխանը և պատանի Մօսին իրանց խումբերով։ Զաբրայիլի կամրջով այժմ անկարելի է անցկենալ։ Մեծ Գիօրգին և փոքր Գիօրգին գազանների նման դարան են մտած Ջանդէզօրի այրերում։ Մի քանի օր առաջ նրանք, կօրիսից դէպի Նախիջեւան տանող ճանապարհի վրա, կողոպտեցին մեր ուխտաւորների քարաւանը, որ բաղկացած էր աւելի քան 200 հոգուց։ Լօռէցի Աւթանդիլ գնդապետի մարդիկը և երեւանցի կաղ-Օհանէսի մարդիկը այժմ թողել են Նախիջեւանի, Դարալագեազի և Սևանայ լճի կողմերը, անցել են Մուղանջիկի խիտ անտառներում։ Օքուզարաթի ճանապարհը բոլորովին փակված է։

—Այդ կատաղի ապստամբութիւնների, այդ գազանային շարժումների գլխաւորն է մի մարդ, որին ես այլ անուն տալ չեմ կարող, բայց միայն կոչել անգութ հրէշ, որի մօտ տարտարոսի բոլոր ճիւաղներին կարելի է գառնուկներ համարել։—Ես Դաւիթ-բէկի մասին եմ խօսում, իսկ նրա գործակիցը, Տաթեւի Ներսէս եպիսկոպոսը, Օմարի և Եազիդի նման արիւնարբու է, իսկ Հարուն-ալ-Ռաշիդի նման անողոքելի։ Դա իր մոլեռանդ հայրենասիրութեամբ կամենում է սրով և արիւնով մաքրել այն երկիրը, որ մի ժամանակ, իր կարծիքով, պատկանելիս է եղել իր ազգի նախնիքներին և ոչ մեզ։ Ուրեմն մեր դէմ են երկու սարսափելի ուժեր՝ ժողովրդի և կրօնի ներկայացուցիչները։ Այդ ուժերի դէմ պատերազմել շատ դժուարին է, երբ ամբոխը կուրօրէն հպատակում նրանց ձայնին։ Չը խոստովանել թշնամու առաւելութիւնը, այդ կը նշանակէ խաբել իրան, և խաբելով կորստեան մատնել։ Թշնամին անհամեմատ զօրաւոր է մեզանից։ Մեր զօրքերը նրանց առջեւից այնպէս էին փախչում, որպէս աշնան ցամաք տերեւները կատաղի մրրկի առջեւից։ Այդ թնդանօթները, որ արձակում են մեզ վրա, մեզանից են խլել. մեր զէնքը գործ են դնում մեր դէմ։ —Իսկ այդ աներկիւղ, անձնանուէր և ճարպիկ զինուորներին կառավարում է, որպէս ընդհանուր հրամանատար, մի հմուտ, փորձառու և հաստատամիտ մարդ, որպիսին է՝ Մխիթար սպարապետը։

—Ես առանց կեղծելու, առանց չափազանցութեան հաղորդեցի ձեզ այն բոլոր տեղեկութիւնները, ինչ որ մեծ աշխատութեամբ ձեռք էի բերել թշնամու գործողութիւնների վերաբերութեամբ։ Այժմ մնում է ինձ բացատրել մեր պաշարված բերդի դրութիւնը։ Ձեզ յայտնի է, որ երեք ճանապարհով միայն կարելի է մտնել մեր բերդին. առաջինը Գեղվայ գետի ձորամիջով, իսկ երկրորդը և երրորդը՝ Հալիձորի գետի ստորին և վերին կողմերից։—Այդ երեք ճանապարհները բռնված են թշնամու զօրքերով։ Բայինդուր իշխանը, Մէլիք-Փարսադանը և Աւթանդիլ գնդապետը բռնել են Գեղվայ գետի անցքը։ Մխիթար սպարապետը բռնել է Հալիձորի գետի վերին անցքը։ Իսկ Դաւիթ բէկը և Ներսէս եպիսկոպոսը բռնել են Հալիձորի գետի ներքին անցքը։ Մենք գտնվում ենք քարէ արկղի մէջ. ոչ մի կողմից փախուստի ճանապարհ չունենք։

Վէզիրը վերջացրեց իր զեկուցումը։ Խանը կամ բոլորովին չէր լսում, կամ եթէ լսում էր, դժուարանում էր հաւատալ իր ականջներին։ Նա երեւակայել չէր կարող, որ հայը, իր կարծիքով, ստոր, անարգ և երկչոտ հայը, կարող էր այն հրաշքները գործել, ինչ որ պատմում էր «ցնդած» վէզիրը։ Վէզիրի խօսքերը փոխանակ մեղմացնելու, աւելի խստացրին նրա յամառութիւնը։ Նա ասաց.

—Եթէ երկինքն էլ փուլ գալու լինի իմ վրա, եթէ դժոխքի բոլոր չար ոգիները իրանց զէնքերը իմ դէմ դարձնելու լինեն, ես դարձեալ անձնատուր չեմ լինի։

—Բոլորովին հաւատում եմ, պատասխանեց վէզիրը սառնութեամբ.—դուք անձնատուր չէք լինի։ Բայց առաւօտեան, երբ թշնամին կը կատարէ հէնց առաջին յարձակումը, ձեր զօրապետները իրանց ձեռքով կը բաց անեն բերդի դռները թշնամու առջեւ։

—Երբ որ իմ զօրապետները այս աստիճան ցած կը լինեն, ինձ կը մնայ այնուհետեւ մի բան անել. —այդ ամրոցը կը թռչի օդի մէջ.... Ես թոյլ չեմ տայ, որ իմ կնիկները, իմ զաւակները ընկնեն անհաւատների ձեռքը։

Վէզիրը ոչինչ չը պատասխանեց։ Նա գիտէր, որ ամրոցի ներքնայարկերում դրած էին հարիւրաւոր տոպրակներ, լցրած վառօդով։ Մի փոքրիկ կայծ բաւական էր, որ կատարվէր խանի բաղձանքը։

Խանը վեր կացաւ. վեր կացաւ և վէզիրը։ Նրա դէմքը սաստիկ գայրացած էր, բայց զսպելով իր խորին վրդովմունքը, մի առանձին անսովոր մեղմութեամբ դարձաւ դէպի վէզիրը, ասելով.

—Ես ձեզանից մի բան եմ խնդրում, վէզիր, թոյլ տուեցէք ինձ կարգադրել գործը այնպէս, որպէս ինքս ցանկանում եմ։ Ձեր կարծիքը, ձեր համոզմունքը ձեզ համար պահեցէք։ Ես ձեզանից միայն լռութիւն եմ պահանջում։ Այն խօսքերը, որոցմով աշխատում էիք յուսահատացնել ինձ, թէև չը յաջողվեցաւ ձեզ,—կարող են աւելի հեշտութեամբ յուսահատացնել իմ զօրապետներին։ Նրանց մօտ ոչինչ մի խօսեցէք։

Նա դուրս եկաւ սենեակից։ Վշտացած վէզիրը լուռ մտախոհութեան մէջ հետեւում էր նրան։ Ամրոցի բակում մի խումբ ծառաներ, վառած ջահերը ձեռներին բռնած, սպասում էին նրան։ Երբ տեսան իրանց տիրոջ յայտնվելը, կարգով շարվեցան նրա առջև, լուսաւորեցին նրա ուղին։ Խանը դիմեց դէպի մեծ դահլիճը, ուր այդ միջոցին հաւաքված էին նրա զօրապետները և նշանաւոր պաշտօնակալները։ Բոլորը ընդունեցին նրան ընդհանուր երկրպագութեամբ։ Նա նստեց իր պատշաճաւոր տեղը, մնացածները ոտքի վրա կանգնած, լռութեամբ սպասում էին լսել նրա հրամանը։ Նա հանդիսաւոր կերպով սկսեց խօսել, թէ ինչ եզրակացութիւնների հասցրեց իր և վէզիրի հետ ունեցած համաձայն խորհուրդը։ Եւ սկսեց հրահանգներ տալ, ի հարկէ, բոլորովին հակառակ վէզիրի կարծիքին։ Իր փոքրիկ ճառը նա վերջացրեց այդ խօսքերով.

—Առաւօտեան նամազը կատարելուց յետոյ, մենք կը սկսենք կռիւը դրանով, որ այդ բերդում գտնված բոլոր հայ բնակիչների գլուխները կը դնենք մեր թնդանօթների մէջ և կարձակենք դէպի թշնամու բանակը...

Բոլորը ուրախութեամբ ընդունեցին խանի հրամանը, և մինչև գետին երկրպագելով, սկսեցին օրհնել նրա կեանքը։

Վէզիրը լուռ կացաւ. ոչինչ չը խօսեց։

(Կը շարունակվի)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ИЗЪ ПАРИЖА

Отъ вновь прибывшаго изъ Парижа портного Теръ-Акопова.

Послѣ двухъ годичнаго усовершенствованія въ Парижѣ, я на дняхъ прибылъ въ Тифлисъ, открылъ магазинъ въ домѣ полковника Шахназарова, на Гановской улицѣ.

Принимаю всякаго рода мужскіе и дѣтскіе заказы, ручаюсь за аккуратность закройки и шитья. Послѣднымъ Парижскимъ модамъ.

Принимаю также заказы амазонокъ, для верховой ѣзды.

Портной Теръ-Акоповъ.

4—5

---

144 Արծրունու գալէրէա 144
ամենաէժան պահեստ
մեբէլի և հայելիների։

ԲԱԹՈՒՄԻ
ԿՈՄԻՍԻՈՆԷՐ
ԱՐՇԱԿ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑ

Ընդունում է ամեն տեսակ պատուէրներ, յանձնարարութիւններ և ապսպրանք։

7—20

Դէյտավիտեանի ստատսկի սովետնիկ Դաւիդ Եակօվլեվիչ Աւալօվ յայտնում է, որ դեկտեմբերի 6-ից ներկայ տարւայ ԿԸ ԾԱԽՎԵՆ իր պահեստի մէջ Ավճալսկայա փողոցի վրա տուն № 59 գտնուող ԾԱՌԵՐ Քրիստոնէութիւնը կովկասում վերականգնող ընկերութեան ԿԱՌԱՅԱՋԻ ԿԱԼՈՒԱԾՔԻՑ, որ առաջ կապալով վերցրած ունէր Իլլէաշեվիչ, յետոյ Սալլնա, իսկ այժմ Աւալօվ։ Պահեստը բաց կը լինի առաւօտեան 8 մինչև 7 ժամը։

2—3 (2)

ԹԷՅ ՍԻՐՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՆԱՉՈՂՆԵՐԸ պէտք է գնեն ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ թէյ լաւ տեսակի ֆունտը 1 ր. 20 կ. և 2 ր. և համեմատեն առաջինը 1 ր. 60 կ. հետ և երկրորդը 3 ր. հետ ամեն տեղ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, որպէս զի իմանան Անգլիական խանութի մէջ ծախվող ամեն տեսակ թէյի համեմատական ԳԵՐԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ։ Բացի այդ Անգլիական խանութը կշռում է ՄԱՔՈՒՐ թէյ առանց ԹՂԹԻ և ԱՐԾԾԻ։

91—100

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ խորհուրդը կովկասում յայտնում է, որ կանոնագրութեան §§ 16 և 18 հիման վրա ընկերութեան գործավարութիւնը բացի խորհուրդից յանձնվում է և ՏԵՂԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ Կովկասի և Անդրկովկասի բոլոր քաղաքներում և տեղերում, երբ երկսեռ անդամների թիւը յայտնի տեղում հասնում է 15 և երբ իրանց գործողութիւնները սկսելու համար կը ստանան ԽՈՐՀՐԴԻ ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ։ Ցանկացողները բանալ ընկերութեան տեղական վարչութիւններ կանոնագրութեան ծիշդ հիման վրա հրաւիրվում են այդ առարկայի մասին իրանց միջնորդութիւնները ուղղել ընկերութեան խորհրդին, որ գտնվում է Թիֆլիսում, Ֆրէյլինսկայա փողոց տուն № 9, բնակարան Ա. Ս. ԱՆԱՆՕՎԻ, աւելացնելով անհրաժեշտ տեղեկութիւնները։

Ընկերութեան կանոնագրութիւնը տըպված է „Кавказъ“ լրագրի №№ 226 և 227 և „Մեղու Հայաստանի“ № 184 մէջ։ Խորհուրդը անյապաղ կուղարկէ կանոնագրութիւնը, հէնց որ նա կը պահանջվի։

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ 25% ԷԺԱՆ քան թէ ուրիշ տեղ. ԹԷՅ, կակաօ, ՇՕԿՕԼԱԴ, բիսկվիտներ, մուրաբաներ, բրինձ, ամաններ, բաժակներ, բօկալներ, թէյամաններ, սուփօններ, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, երես լուանալու ամաններ, ԿՈՂՊԷՔՆԵՐ, ՁԳԵՍՏԱԿԱԽՆԵՐ, գդալներ, դանակներ, ԳՐԻՉՆԵՐ, թուղթ, ծրարներ, տետրակներ, մատիտներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ՌԵՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, մէջքակապներ, կլէօնկա, ԹԱՄԲԵՐ, սանձեր, ուլթօներ, ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, նրեսրբիչներ, խաշկինակներ, կանանց գուլբաներ, մարդկերանց գուլբաներ, տուալետի սապօն, հոտաւէտ ջրեր, շերբեթ, ցիտրան մագնեզիա, խինայի գինի, պորտվէյն, խերես, կօնիակ և 1,000 այլ առարկաներ։ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ։ ՆՈՅՆ ՏԵՂԸ փաճառականներին ՄԵԾ քանակութեամբ ծախվում է ԹԷՅ. պուդերով 40, 46, 52, 58, ր., իսկ ֆունտերով 1 ր. 1 ր. 10 կ., 1 ր. 20 կ., 1 ր. 40 կ., 1 ր. 60 կ. և 1 ր. 80 կ., իսկ ամենաբարձր թէյը ֆունտը 2 ր. քաշը ԱՌԱՆՑ ԹՂԹԻ։

ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ 20—60 ր. և ՉՕԿ-ԲՕՐ (chokl bore) George Dau-ի գործարանից 120 ր., ռէվօլվէրներ 4—34 ր., ԲՈՒԼԴՕԳ (bull dog) 11—20 ր., կանանց թամբեր 65 ր., շեֆիլդի դանակներ 3 ր. 50 կ. դիւժինը, ալբոմներ կիսագնով, ֆիլտրոններ և այլն։ Ամենամեծ պահեստ հրացանների և ռէվօլվերների Թիֆլիսում։

66—100

Վաճառվում են 15,000 ամաններ առաջին տեսակի 15 կ. հատը, 12,000 խրուստալի բաժակներ 25 կ. հատը, 10,000 բօկալ և բաժակներ 10 կ. հատը, 10,000 մատուցարաններ և կողպէքներ 15 կ. հատը, 10,000 ասեղ 8—40 կ. հարիւրը, 10,000 պենալներ 5 կ., 5,000 շիշ պօրտ-վէյն և խերես 1 ր. հատը, 2,000 արշին կլէօնկա 60 կ.—2 ր. արշինը, 2,000 դիւժին մատիտներ և գրչակոթեր 8 կ. դիւժինը, 2,000 ֆ. հնդկական բրինձ 7, 8 և 10 կ. ֆունտը, 1000 ֆունտ լէպէօշկա 50 կ. ֆունտը, 600 անգլիական ռէվօլվերներ 4—34 ր. հատը, 300 անգլիական հրացաններ 20—100 ր. հատը, դրապ, տրիկօ, ալբոմներ, ձմեռվայ պալտօներ, գլխարկներ, փարտիկներ, հագուստ կէս գնով։ Ծախվում է ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ։ Նոյն տեղը ծախվում է ծովային ԽՈՏ պուդը 2 ր. 50 կ.։

18—60

ՇԻՐԱԿ՝ տեղագրութիւն պատկերազարդ, հաւաքեց Հ. Ղ. Ալիշան

Մանրամասն և հարազատ հետազօտութիւն Շիրակ գաւառի, գեղեցիկ քարտէզով և չքեղ պատկերներով զարդարուած։—Հ. Ալիշանի այս վերջին աշխատասիրութիւնը ամենապատուաւոր և առաջնակարգ տեղ պէտք է բռնէ ոչ միայն նոյն հեղինակի մինչև այժմ լոյս տեսած ընտիր երկասիրութիւնների մէջ, այլ և հայկական համայն գրականութեան ծանրակշիռ զարդերից մինը պիտի համարուի։ Ամենայն հայ, որի համար թանգ է իր ազգի անցած գնացած փառքերի նշխարների հետազօտութիւնն ու մշակութիւնը, ազահութեամբ պիտի ձեռք առնէ և իր գրասեղանի անհրաժեշտ սեպհականութիւններից առաջինը պիտի դարձնէ սրան։ Գինն է 10 ր. ճանապարհի ծախքը 50 կոպ.։

ԳՐԻՉ ԵՒ ՍՈՒՐ՝ գ. Մինաս Չերազի վերջին գրուածքի առաջին հատորն է, որի մէջ յօրինողը շարունակում է այն բանակռիւը գրաբարը պաշտպանողների դէմ, որի սկիզբը ծանօթ է մեզ իւր դաստիարակութիւն անունով գրքից։ Բացի լեզուագիտական հակիրճ և ազդու յօդուածներից, այս գրքոյկի մէջ ընթերցողը կը գտնէ տեղեկութիւններ նաև ուրիշ մի քանի հետաքրքիր հարցերի վերաբերութեամբ։ Գինն է մէկ րուբլի. ճանապարհի ծախքը 10 կ.։

վաճառվում են

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ.

Դուրս եկան մամուլի տակից Գրիգոր Շահբուդաղեանի հետևեալ թարգմանութիւնները՝

1) „ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱՑ ՎԵՐԱՅ ՀԻՄՆՈՒԱԾ.“ հեղ. Ժ. Բամբօսօնի. Ֆրանսիական ճեմարանի անդամի. Ծնողաց և ուսուցչաց համար։ Գինն է 40 կ. և 2) ՊԱՊԻ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐԸ. մանկական վէպ անգլիական կեանքից. Գինն է 10 կոպ. *). Գրավաճառներին և տասնից աւելի գնողներին 20% զիջումն։ Վաճառվում են բացառապէս „կենտրօնական“ գրախանութում։ Օտարաքաղաքացիք կարող են ուղղակի թարգմանչին դիմել այս հասցէով. Въ г. Тифлисъ. Григорію Шахъ-Будагянцу. Учителю Арм. Духовной Семинаріи Нерсесянъ.

Նոյն տեղը վաճառվում է թարգմանչի հետևեալ աշխատութիւնը. „ՄՏԱՒՈՐ, ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ և ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ“ հեղ. Ջօն-Ստիւարտ Բլէկկի. Գինն է 60 կոպ.

*) Յարգելի բաժանորդներս, որոնք 50 կոպ. են վճարել, կը ստանան երկու գիրքը միասին։

5—5

ՆՈՐ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱԾ ԳՐՔԵՐ

Որոնք վաճառվում են ԶԱՔԱՐԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ „ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

1	Բագրատունի՝ Տասն պատգամք. գինն է	25 կ.
2	Աղայեանց՝ Անահիտ, հին զրոյց.	50 „
3	Թզուկ, թարգ. Տէր-Միքայելեանցի.	30 „
4	Աղքատ մանուկ կամ բարոյական վէպ.	20 „
5	Խաթաբալա Սունդուկեանցի.	50 „
6	Զօրս մանրավէպ Տէր-Աւետիսեանի.	20 „
7	Հայերէն լոտօ երեխաների համար.	50 „
8	Տէր-Ակոբեանց՝ Հայաստանի աշխարհագրութիւն..	60 „
9	Կոստանեանց՝ Գրաբառ բայերի խոնարհումը.	25 „
10	Թագւորեան՝ փորձ լեզուագիտական հետազօտութեան.	50 „

Եւս ստացուել է Րոստոմի Տէր-Աբրահամեանցի 1882 թուի ՕՐԱՑՈՅՑ, գինն է 15 կոպ. զումարով առնողներին զիջումն կը լինի։

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1882 ГОДЪ

На ежедневную политическую и литературную грузинскую газету

ДРОЭБА

Газета „Дроэба“ будетъ выходить ежедневно въ форматѣ газетъ средней величины, по слѣдующей программѣ: Телеграммы.—Передовыя статьи по важнѣйшимъ вопросамъ грузинской, русской и заграничной жизни.—Сообщенія и извѣстія.—Провинціальныя корреспонденціи.—Корреспонденціи и извѣстія изъ Россіи и Европы.—Фельетоны изъ общественной жизни.—Судебный отдѣлъ.—Педагогическій отдѣлъ.—Библіографія.—Статьи по исторіи и этнографіи Кавказа и въ особенности Грузіи.—Разныя извѣстія объ открытіяхъ и изобрѣтеніяхъ.—Объявленія казенныя, торговыя и частныя.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

Съ пересылкой и доставкой въ гор. Тифлисѣ и друг. города.

На годъ — — — — — — 9 руб.
„ полгода — — — — — 5 —
„ 3 мѣсяца — — — — — 3 —
„ 1 мѣсяцъ — — — — — 1 —

Подписка принимается: въ Тифлисѣ, въ конторѣ редакціи, Головинскій проспектъ, д. кн. П. К. Мухранскаго.

Иногородные адресуются: Въ Тифлисъ. Въ редакцію „Дроэба“

Редакторъ *Серг. Месхи.*
Издатель *Ст. Меликовъ.*

1—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ 9 Декабря 1881 года. Типографія Главнаго Управленія Намѣстника Кавказскаго.